

Na prvom je sastanku¹ zaključeno, da će mjesto zasjedanja drugoga sastanka biti Beograd, ali to se nije moglo ostvariti zbog tehničkih zapreka. Zbog bolesti na sastanak nisu došli prof. Aleksandar Belić i prof. Radomir Aleksić, a službeno je bio spriječen prof. Radovan Lalić. Svi su ostali članovi prisustvovali sastanku.

Raspravljena su sva pitanja, koja su bila stavljena na dnevni red, te su za rastavljanje riječi na slogove, za pisanje suglasnika *h* i za asimilaciju glasova određeni referenti, koji će na temelju donesenih zaključaka stilizirati tekstove za ta pravopisna poglavlja. Tekstovi pravila raspravit će se još prije konačnog usvajanja na jednom od slijedećih sastanaka. Zaključeno je, da se treći sastanak održi od 17. do 22. listopada u Zagrebu s ovim dnevnim redom: 1. produženje rada prethodnog sastanka, 2. pisanje glasa *j*, 3. pisanje refleksa glasa *jata*, 4. palatalizacija, 5. pisanje velikih i malih slova, 6. sastavljeno i odvojeno pisanje riječi, 7. interpunkcija i 8. kratice.

Treći sastanak zaista je i održan u Zagrebu u određeno vrijeme u prostorijama Matice Hrvatske. Prisustvovali su svi članovi osim prof. Aleksandra Belića i prof. Mihaila Stevanovića, koje je spriječila bolest. Zbog obilja građe nije se mogao obraditi čitav dnevni red, nego samo prvih pet točaka. O točki 1., 2., 3., 4. i 5. doneseni su jednoglasni zaključci, pa su izabrani i referenti, koji će predložiti stilizaciju teksta za jedan od budućih sastanaka. Zaključeno je, da se četvrti sastanak održi u Beogradu od 19. do 24. prosinca, pa je i utvrđen za taj sastanak ovaj dnevni red: 1. pretresanje formulacija dosadašnjih zasjedanja, 2. sastavljeno i odvojeno pisanje riječi, 3. interpunkcija, 4. kratice, 5. glas *l*, 6. pravopisni znaci i 7. gubljenje suglasnika.

Da bi rad Komisije brže napredovao, zaključeno je, da Matice otkupe građu za Pravopisni rječnik, koji je već pripremilo

¹ Vidi članak »Prvi sastanak Pravopisne komisije« u 5. broju »Jezika« god. 1955., str. 157.—158.

Hrvatsko filološko društvo u svojoj Pravopisnoj sekciji. Predviđa se, da će se osim beogradskoga održati još jedan sastanak u Sarajevu i jedan u Novom Sadu i tako završiti sav teoretski rad, te će se moći prijeti na pripremanje cjelokupnog teksta za štampu. *Lj. J.*

JANKO JURANČIČ:

SRPSKOHRVATSKO-SLOVENSKI RJEČNIK

Slovinci uče hrvatski ili srpski jezik u škola, čitaju zagrebačke i beogradske novine (više nego što se misli), čitaju srpske i hrvatske pisce (češće u izvorniku nego u prijevodu, budući da je osim školske literature malo prevedeno), gradski svijet sav zna kako tako naš jezik, ali dobra hrvatskosrpskog rječnika dosad uopće nisu imali. Još točnije: gotovo nikakva, jer onih pet rječnika, koje prof. Jurančić spominje u uvodu, ne zadovoljava ni za najosnovnije potrebe, zastarjeli su, rasprodani, a osim toga dva su slovenski rječnici za Srbe i Hrvate. Jurančićev je dakle rječnik praktično prvi, i pri ocjenjivanju to svakako valja uzeti u obzir. Zato su one malobrojne pogreške, što se mogu naći u rječniku, sasvim razumljive. Ako igdje, a ono su u rječnicima neizbježive pogreške u prvom izdanju, osobito ako je to i prvi rječnik.

Srpskohrvatsko-slovenski rječnik prof. Jurančića ima izvrstan uvod, opširan (23 str.), pregledan, sigurno napisan. Pošto je obrazložio, zašto se dao na ovaj rad (za koji kaže da je u zakašnjenju još od protestanata 17. st.), prof. Jurančić u uvodu prvo upoznaje slovenske čitaoce s prilično zapetljanom situacijom oko dvaju naziva za naš jezik. Dalje tumači dijalekte (po Maretiću i po Beliću), izgovore *jata*, razvoj književnog jezika kod Srba i kod Hrvata, oba pravopisa, opisuje izvore hrvatskosrpskog jezičnog fonda, daje sve osnovne podatke o naglasku i na koncu donosi pregled dosadanje hrvatske i srpske leksikografije.

Uvod je pisan za Slovence. Nema sumnje, da je u uvodu rečeno sve, što je potrebno, kako bi slovenski čitalac dobio potpuno jasnu sliku

o hrvatskom ili srpskom jeziku, njegovoj historiji i stvarnom današnjem stanju. Tu nema nikakvih romantičnih opterećenja, autor samo iznosi činjenice. Za njega je put, koji prijedohše Hrvati i Srbi, kako bi došli do književnog jezika, sasvim razumljiv uz Vukovo djelo kod Srba i postojanje književnosti na narodnom jeziku kod Hrvata. Govoreći o hrvatskoj književnosti u Dubrovniku, Dalmaciji, Bosni i Slavoniji kaže: »Tako je bila neka enotnost književnog jezika na podlogi štokavščine (ijekavskih ili ikavskih govorov) za Hrvate uresničena že pred ilirskim gibanjem« (str. X.). U čitavu uvodu Jurančić je pokazao dobro poznavanje, jasne poglede, objektivnost i sigurnost suda.

Pogreška se u uvod uvuklo vrlo malo, i nijedna nije naročito važna, bolje bi ih bilo nazvati nepreciznostima ili pretjeranim pojednostavljenjima. Neke su razlike između hrvatskih i srpskih norma svedene na pravopis, iako se ne radi o pravim pravopisnim pitanjima; *tko* i *ko* (to se različito i izgovara), *jat* (str. XII.). No *jat* je ipak vrlo dobro obrađen osim točke *d*, koja je dosta neprecizna (o *pre-*; str. XIV.). Isto se tako ne bismo mogli složiti s ovom konstatacijom: »V knjižnem jeziku se sicer premik na veznike in veščložne predloge lahko opusti: preko *môra*, ni *brātu*, da *viđim*, kad *rëčëm*, *dáni* i *gôđine*, vendar pa akcentuacija tega ne preporuča« (str. XXII.). U primjeru *preko morâ* naglasak svakako mora prijeći. Ima u uvodu još po koja sitnija akcenatska pogreška: Stjepan (str. XIII. — normalan štokavski akcent Stjepân zapisan je u Vukovu rječniku). I na koncu mogli bismo primijetiti, da pisac ne naglašava dovoljno razliku između književnih tudica i tudica u štokavskom dijalektu.

Po autorovu računu rječnik ima 70.480 samostalnih riječi. Tu nisu uračunani složeni izrazi, ijekavsko-ekavske dublete i akcenatske varijante. Osim toga u rječnik nisu ušle t. zv. internacionalne riječi (kao *auto* i slično, što nam je i žao, budući da uza sav »internacionalizam« tih riječi one ipak u svakom narodu dobivaju posebna značenja — sjetimo se samo Engleza — a osim toga one su u ovom slučaju itekako akcenatski važne). Kad se uzmu u obzir ovi odbici, onda Jurančićev rječnik po broju riječi ulazi u naše najbogatije leksičke zbirke. Ali

prof. Jurančić nije mnogo mislio na Hrvate i Srbe pišući ovaj rječnik, iako je to razumljivo, jer je on predviđen u prvom redu za upotrebu među Slovencima. Hrvatskosrpski izrazi protumačeni su samo s onoliko riječi, koliko je bilo dovoljno, da Slovenac razumije sva osnovna značenja naše riječi, tako da hrvatski i srpski čitalac ne će u ovome rječniku mnogo naći od inače bogate slovenske sinonimike. Za slovenskog su čitaoca često dane vrlo dobre frazeološke upute. Ukratko: moglo bi se preporučiti, da u drugom izdanju rječnik bude upotpunjen tako, kako bi se njime mogli što savršenije služiti i Srbi i Hrvati, kad im uretreba koja slovenska riječ ili njezini sinonimi. Najljepše bi bilo, kad bi i slovenske riječi bile akcentuirane.

Naći ćemo u rječniku pokoju riječ, gdje se ne ćemo moći složiti s obradbom. Ali toga je malo. Na pr. u slovu A (iz praktičnih je razloga rječnik rađen po abecednom redu, latinicom, s poretkom po Boranićevu Pravopisu i po ijekavskom izgovoru) nema ni jedne iole teže zamjerke, a malo je vjerojatno, da bi ih bilo kod drugih slova. Radi se uglavnom o izboru rješenja. U rječniku su na pr. četiri riječi: *ajvân*, *ajvâr*, *hâjvân*, *hâjvâr*. Ali *ajvar* je upućeno na *hajvar*, a *ajvan* nije, iako bi baš tu trebala uputnica. Riječ *âbit* je u Jurančića (J) ženskoga roda, u Benešića (B) je muškoga, a Vuk (V) i Ristić-Kangrga (RK) i nemaju te riječi. Nema sumnje, da je muški rod ispravan, tako je i u ARJ. (samo što je *âbit*). Tako je uzet iz B manje poznat oblik *akčë*, *-eta*, a nema normalne riječi *akča*, *-e*. Ima iz V i RK *ambar*, *-bra*, i *amber*, *-a*, a nema iz B *ambra*, *-e* (i slovenski je *ambra*, *-e*). Ima i riječi bez akcenta (*alduvati*, *alamanka* — bit će da su uzete iz Krležinih »Balada«). Neke riječi (zadržavam se na turcizmima i zbog slova A i zato, što im je J posvetio vrlo veliku pažnju) nemaju točno objašnjeno značenje: *âlčak* (nije spomenuto osnovno značenje: vragolan, simpatičan lukavac, vižle), *bëz* (*bez* nije svako platno, nego samo na jedan poseban način tkano), ima i nekih materijalnih netočnosti: *alidum* nije 2. rujna nego 2. kolovoza, turske su riječi nepravilno citirane (*y* i za *i* bez točke).

Akcenti su u rječniku dobri, pouzdani, ima dosta dubleta (obično sve iz V, ARJ., Broz-

Ivekovića, RK i B). Ako je izabirao između raznih naglasaka po izvorima, prof. Jurančić obično je izabrao najbolji. Kadikad se i prevario: između jütárnji (B), jütárnji (RK) i jütárnji (V) izabran je jütárnji, što je najslabije. Najbolji je, jasno, Vukov oblik, koji je u ovom slučaju i jedini centralnoštokavski. Ima i čudnih akcenata: jugoslávěnstvo. Riječi nema u B, ali RK ima normalni naglasak jugoslověnstvo. No ako se i nađe koji ne baš najbolji akcent, ne mora to biti Jurančićeva krivnja. Glagol *dragati*, -am ima samo B (drágati, drágām) i ARj. (drágati, -ām). Pri takovu izboru Jurančić se morao odlučiti za B. No to nije pravi naglasak, ta se riječ govori među štokavcima drágati, -ām, samo što još nije tako zapisana (ali v. V, B, ARj. RK, i B razdrágati, -ām). Benešićev se akcent danas više ne može odbaciti (bar u Zagrebu), ali osnovni je naglasak drágati, -ām (onaj iz ARj. ne dolazi u obzir).

Sve ovo, što je izneseno, i slično tome, što bi se još našlo, teško da umanjuje vrijednost ovog rječnika. Njegov iscrpni uvod, broj riječi, pažljiva obradba i, što je najvažnije, velika potreba, koju je on zadovoljio — sve to pokazuje, da je naša filologija dobila vrijedno i korisno djelo. Ne ćemo dugo čekati na drugo izdanje.

Dalibor Brozović

JEZIK I KNJIŽEVNO DJELO

Knjige o teoretskim problemima književnosti uvijek su dobro došle: onima, koji se bave tim problemima, i književnicima, i publici. Svakoga, tko se bavi književnošću, na bilo koji način, i tko je voli, dobro je i potrebno uputiti i upozoriti na kretanje, građu i fizionomiju toga specijalnog oblika čovjekova mišljenja. Novi stavovi, nova osvjetljenja, a u vezi s tim i nove spoznaje predstavljaju nužni ferment za unapređenje književnosti u cjelini.

Sistematski rad na unapređenju teoretske misli na području književnosti kod nas nije razvijen toliko, koliko bi mogao i trebao da bude razvijen. Zbog toga je neobično potrebno poznavanje barem onih najstandardnijih inozemnih djela. Ono bi i inače bilo potrebno, ali u ovakvoj situaciji potrebno

je zbog posebnih razloga. Nerazvijenost domaće teoretske misli dovodi još i do toga, da nas strani autori gotovo nikad i nigdje ne citiraju. U takvoj situaciji, mjesto da bacimo prijekorne poglede na strance, koji kraj nas prolaze, kao da nas na tom terenu nema, treba baciti prijekoran pogled na sebe, — ne u svrhu samooptužbe, nego u svrhu podstreka za plodnu aktivnost.

Godine 1948. izašlo je prvo, 1951. drugo, a 1954. treće izdanje omašne i vrlo vrijedne knjige »Jezično umjetničko djelo« od Wolfganga Kaysera (Wolfgang Kayser: Das sprachliche Kunstwerk, — eine Einführung in die Literaturwissenschaft, — dritte erweiterte Auflage, — Francke Verlag, Bern, 1954).

Na jasan i zoran način Kayser prikazuje različite stvaralačke snage jezika u njihovom zajedničkom djelovanju. Oslobođen nacionalnih, psiholoških, socioloških i historijsko-relativističkih predrasuda, a uz pomoć brojnih primjera iz stranih književnosti, prvenstveno evropskih, istražuje pojave, koje djeluju u književnom djelu. Zanima ga u prvom redu problem i uloga jezika. Smatra, da je jednostrano promatrati književno djelo samo u vezi s autorovom ličnošću, s njegovom orijentacijom, s literarnim pokretima, sa socijalnim grupama, s duhom vremena, s karakterom zemlje i naroda, te s općim i specijalnim problemima i idejama u samom djelu. Ne negira ni ta polazna stanovišta, ali njegov interes se zaustavlja jedino kod jezične materije i kod sila, koje u njoj djeluju prigodom oblikovanja i postojanja nekog književnog djela. Po autorovu mišljenju književno djelo postoji prvenstveno kao zaokruženi jezični organizam, odnosno kao specifični jezični fenomen. Zbog toga stoji na stanovištu, da treba odrediti stvaralačke jezične sile i da treba pronaći njihovo međusobno djelovanje.

U početku ograničava predmet, pojam i historiju teorije književnosti, a zatim govori o kritičkom izdavanju tekstova, o materiji, o motivima, o fabuli, o stilu i o različitim problemima lirike, drame i proze.